

درسنامه و تشریح کامل سؤالات آزمون‌های کارشناسی رسمی

به همراه سؤالات تالیفی با پاسخ کلیدی

رشته امور بانکی

ویژه رشته‌های علوم بانکی، حسابداری
و حسابرسی، مدیریت و اقتصاد

مؤلفان:

محسن حسینی

کارشناس رسمی دادگستری و عضو هیئت علمی دانشگاه

حمید مکان‌طلب

کارشناس رسمی دادگستری در رشته امور بانکی

مرضیه درمیشی

حسنی، محسن، ۱۳۶۶ - Hasani, Mohsen
 درسنامه و تشریح کامل سوالات آزمون‌های کارشناسی رسمی به همراه سوالات تالیفی با پاسخ کلیدی رشته امور بانکی: ویژه رشته‌های
 علوم بانکی.../مؤلفان محسن حسنی، حمید مکان طلب، مرضیه درمیشی.
 [ویراست؟].
 تهران: نوآور.
 ۳۸۲ص.
 ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۸-۷۰۰-۶
 فاپا
 کتابنامه: ص. ۳۸۲.
 کانون کارشناسان رسمی دادگستری -- آزمون‌ها
 ایران. قوه قضائیه -- آزمون‌ها
 بانک و بانکداری -- ایران -- آزمون‌ها و تمرین‌ها -- Banks and banking -- Iran -- Examinations, questions, etc
 مکان طلب، حمید، ۱۳۶۰ -
 درمیشی، مرضیه
 ۳۳۷۰/۲HG
 ۳۳۲/۱۰۹۵۵
 ۹۱۲۳۳۰۰
 فاپا

سرشناسه:
 عنوان و نام پدیدآور:
 وضعیت ویراست:
 مشخصات نشر:
 مشخصات ظاهری:
 شابک:
 وضعیت فهرست نویسی:
 یادداشت:
 موضوع:
 موضوع:
 موضوع:
 شناسه افزوده:
 شناسه افزوده:
 رده بندی کنگره:
 رده بندی دیویی:
 شماره کتابشناسی ملی:
 اطلاعات رکورد کتابشناسی:

درسنامه و تشریح کامل سوالات آزمون‌های کارشناسی رسمی (رشته امور بانکی)

مؤلفان: محسن حسنی، حمید مکان طلب، مرضیه درمیشی

ناشر: نوآور

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۸-۷۰۰-۶

مرکز پخش:

نوآور، تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، خیابان شهدای
 ژاندارمری نرسیده به خیابان دانشگاه ساختمان ایرانیان، پلاک ۵۸،
 طبقه اول، واحد ۳ تلفن: ۹۲-۶۶۴۸۴۱۹۱، www.noavarpub.com

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب مطابق با قانون حقوق
 مؤلفان و مصنفان مصوب سال ۱۳۴۸ برای ناشر محفوظ و
 منحصراً متعلق به نشر نوآور می‌باشد. لذا هر گونه استفاده از
 کل یا قسمتی از این کتاب (از قبیل هر نوع چاپ، فتوکپی،
 اسکن، عکس برداری، نشر الکترونیکی، هر نوع انتشار به صورت
 اینترنتی، سی‌دی، دی‌وی‌دی، فیلم فایل صوتی یا تصویری و
 غیره) بدون اجازه کتبی از نشر نوآور ممنوع بوده و شرعاً حرام
 است و متخلفین تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

@Noavarpub

صفحه رسمی انتشارات نوآور در شبکه‌های اجتماعی

فهرست مطالب

۵	مقدمه مؤلف.....
۷	بخش اول: درسنامه کارشناسی رسمی رشته امور بانکی.....
۸	فصل اول: اسناد تجاری.....
۲۴	فصل دوم: قراردادها.....
۴۲	فصل سوم: ضمانتنامه بانکی.....
۴۹	فصل چهارم: کلیات حسابداری، صندوق، صندوق های اجاره ای.....
۶۰	فصل پنجم: حقوق بانکی.....
۶۸	تست های تالیفی.....
۲۴۱	بخش دوم: آزمونهای کارشناسی رسمی رشته امور بانکی.....
۲۴۲	سوالات آزمونهای کارشناسی رسمی رشته امور بانکی - سال ۱۳۸۵.....
۲۴۸	پاسخنامه آزمونهای کارشناسی رسمی رشته امور بانکی - سال ۱۳۸۵.....
۲۵۶	سوالات آزمونهای کارشناسی رسمی رشته امور بانکی - سال ۱۳۸۶.....
۲۶۳	پاسخنامه آزمونهای کارشناسی رسمی رشته امور بانکی - سال ۱۳۸۶.....
۲۶۹	سوالات آزمونهای کارشناسی رسمی رشته امور بانکی - سال ۱۳۸۷.....
۲۷۵	پاسخنامه آزمونهای کارشناسی رسمی رشته امور بانکی - سال ۱۳۸۷.....
۲۸۰	سوالات آزمونهای کارشناسی رسمی رشته امور بانکی - سال ۱۳۸۸.....
۲۸۵	پاسخنامه آزمونهای کارشناسی رسمی رشته امور بانکی - سال ۱۳۸۸.....
۲۹۵	سوالات آزمونهای کارشناسی رسمی رشته امور بانکی - سال ۱۳۹۰.....
۳۰۱	پاسخنامه آزمونهای کارشناسی رسمی رشته امور بانکی - سال ۱۳۹۰.....
۳۰۸	سوالات آزمونهای کارشناسی رسمی رشته امور بانکی - سال ۱۳۹۳.....
۳۱۴	پاسخنامه آزمونهای کارشناسی رسمی رشته امور بانکی - سال ۱۳۹۳.....
۳۱۸	سوالات آزمونهای کارشناسی رسمی قوه قضائیه رشته امور بانکی - سال ۱۳۹۶.....
۳۲۶	پاسخنامه آزمونهای کارشناسی رسمی قوه قضائیه رشته امور بانکی - سال ۱۳۹۶.....
۳۴۳	ضمیمه.....
۳۸۲	منابع و مأخذ.....

نشر نوآور ضمن ارج نهادن و قدردانی از اعتماد شما به کتاب‌های این انتشارات، به استحضارتان می‌رساند که همکاران این انتشارات، اعم از مؤلفان و مترجمان و کارگروه‌های مختلف آماده‌سازی و نشر کتاب، تمامی سعی و همت خود را برای ارائه کتابی درخور و شایسته شما فرهیخته گرامی به‌کار بسته‌اند و تلاش کرده‌اند که اثری را ارائه نمایند که از حداقل‌های استاندارد یک کتاب خوب، هم از نظر محتوایی و غنای علمی و فرهنگی و هم از نظر کیفیت شکلی و ساختاری آن، برخوردار باشد.

با این وجود، علی‌رغم تمامی تلاش‌های این انتشارات برای ارائه اثری با کمترین اشکال، باز هم احتمال بروز ایراد و اشکال در کار وجود دارد و هیچ اثری را نمی‌توان الزاماً مبرا از نقص و اشکال دانست. از سوی دیگر، این انتشارات بنابه تعهدات حرفه‌ای و اخلاقی خود و نیز بنابه اعتقاد راسخ به حقوق مسلم خوانندگان گرامی، سعی دارد از هر طریق ممکن، به‌ویژه از طریق فراخوان به خوانندگان گرامی، از هرگونه اشکال احتمالی کتاب‌های منتشره خود آگاه شده و آن‌ها را در چاپ‌ها و ویرایش‌های بعدی آن‌ها رفع نماید.

لذا در این راستا، از شما فرهیخته گرامی تقاضا داریم در صورتی که حین مطالعه کتاب، با غلط‌های محتوایی و املائی برخورد نمودید، لطفاً این موارد را در کتاب و یا برگه جداگانه‌ای یادداشت نمایید و به صورت عکس، به همراه ذکر نام و شماره تماس خود، از طریق منوی بالای سایت نوآور، قسمت پشتیبانی (تیکت) و یا اسکن کردن بارکد زیر به واحد علمی ارسال نمایید، تا این موارد بررسی شده و در چاپ‌ها و ویرایش‌های بعدی کتاب، اعمال و اصلاح گردد و باعث هرچه پربارتر شدن محتوای کتاب و ارتقاء سطح کیفی، شکلی و ساختاری آن گردد.

نشر نوآور، ضمن ابراز امتنان از این عمل متعهدانه و مسئولانه شما خواننده فرهیخته و گرانقدر، به منظور تقدیر و تشکر از این همدلی و همکاری علمی و فرهنگی، پس از بررسی کارشناسان نوآور، در صورتی که اصلاحات درست و بجا باشد، متناسب با میزان موارد ارسال شده، به رسم ادب و قدرشناسی، کد تخفیفی جهت خرید کتاب‌های نشر نوآور به شما ارائه می‌شود.

همچنین نشر نوآور و پدیدآورندگان کتاب، از هرگونه پیشنهادها، نظرات، انتقادات و راه‌کارهای شما عزیزان در راستای بهبود کتاب، و هرچه بهتر شدن سطح کیفی و علمی آن صمیمانه و مشتاقانه استقبال می‌نمایند. در همین راستا از طریق پشتیبانی سایت (تیکت) با ما در ارتباط باشید.

QR Code Scan

دسترسی سریع به پشتیبانی (تیکت)
واحد علمی - گزارش اصلاحات

یکی از فرصتهای شغلی در بخش دولتی، استخدام کارشناس رسمی دادگستری است که به عنوان استخدام پاره وقت مورد توجه علاقه‌مندان این رشته قرار دارد. برای شرکت در آزمون کارشناس رسمی دادگستری باید در رشته مورد تقاضا، تخصص و تحصیلات مربوطه را داشته باشید. یکی از رشته‌هایی که تقریباً در اکثر سالها در آزمون کارشناس رسمی دادگستری مورد نیاز بوده است، رشته امور بانکی است.

تعداد زیاد داوطلبان و رقابت چشمگیر آنان برای موفقیت در این آزمون، به ویژه در رشته امور بانکی، استفاده از منابع جامع را اجتناب‌ناپذیر ساخته است. تجربه نشان داده است که مطالعه سوالات آزمون‌های سال‌های قبل برای آشنایی با نوع و شکل طراحی سوالات، آزمون کردن میزان تسلط خود بر مواد امتحانی و مطالعه هدفمندتر منابع ضروری است. در این راستا، با همکاری انتشارات نوآور اقدام به تهیه و انتشار این مجموعه نمودیم. امیدواریم این مجموعه که در تهیه آن وقت و دقت نظر زیادی صرف شده است، مورد استقبال و رضایت شما عزیزان قرار گیرد. ضمن آرزوی موفقیت برای خوانندگان و داوطلبان گرامی، خواهشمند است نظرات و انتقادات سازنده خود را در مورد کتاب به آدرس پست الکترونیکی noavar33@yahoo.com ارسال بفرمایید.

محسن حسنی

مطابق با قانون حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب سال ۱۳۴۸ و آیین‌نامه اجرایی آن مصوب ۱۳۵۰، برای ناشر محفوظ و منحصراً متعلق به نشر نوآور است. لذا هر گونه استفاده از کل یا قسمتی از مطالب، اشکال، نمودارها، جداول و تصاویر این کتاب، در دیگر کتب، مجلات، نشریات، سایت‌ها، شبکه‌های اجتماعی و موارد دیگر، و نیز هر گونه بهره‌برداری از مطالب این کتاب تحت هر عنوانی از قبیل چاپ، فتوکپی، اسکن، تایپ از آن، تهیه فایل پی دی اف و عکس‌برداری از کتاب، و همچنین هر نوع انتشار به صورت اینترنتی، الکترونیکی، سی دی، دی وی دی، فیلم، فایل صوتی یا تصویری و غیره بدون اجازه کتبی از نشر نوآور ممنوع و غیرقانونی بوده و **شرعاً نیز حرام است**، و متخلفین تحت پیگرد قانونی و قضایی قرار می‌گیرند.

ماده ۲۳ قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان:

هر کس تمام یا قسمتی از اثر دیگری را که مورد حمایت این قانون است بنام خود یا بنام پدیدآورنده بدون اجازه او و یا عالمأ و عامداً بنام شخص دیگری غیر از پدیدآورنده، نشر یا پخش یا عرضه کند به حبس تأدیبی از ۶ ماه تا ۳ سال محکوم خواهد شد. با توجه به اینکه هیچ کتابی از کتب نشر نوآور به صورت فایل ورد یا پی دی اف و موارد این‌چنین، توسط این انتشارات در هیچ سایت اینترنتی و یا شبکه اجتماعی ارائه نشده است، لذا در صورتی که هر سایت، کانال و گروهی در شبکه‌های اجتماعی اقدام به تایپ، اسکن و یا موارد مشابه نماید و کل یا قسمتی از متن کتب نشر نوآور را در رسانه‌های مذکور قرار دهد و یا اقدام به فروش آن نماید، توسط کارشناسان امور اینترنتی این انتشارات که روزانه محتوای سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی را پایش می‌نمایند، بررسی و در صورت مشخص شدن هرگونه تخلف، ضمن اینکه این کار از نظر قانونی غیر مجاز و از نظر شرعی نیز حرام می‌باشد، وکیل قانونی انتشارات از طریق وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، پلیس فتا (پلیس رسیدگی به جرایم رایانه‌ای و اینترنتی) و نیز سایر مراجع قانونی، اقدامات مقتضی را به عمل آورده، و طی انجام مراحل قانونی و اقدامات قضایی، خاطیان را مورد پیگرد قانونی و قضایی قرار داده و کلیه خسارات وارده به این انتشارات و مؤلف از متخلفان اخذ خواهد شد.

همچنین در صورتی که هر یک از کتابفروشی‌ها، اقدام به تهیه کپی، جزوه، چاپ دیجیتال، چاپ اُفست و ... از کتب انتشارات نوآور نموده و اقدام به فروش آن نمایند، ضمن اطلاع‌رسانی تخلفات کتابفروشی مزبور به سایر همکاران و مؤرّعین محترم، از طریق وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، اتحادیه ناشران، و انجمن ناشران دانشگاهی و نیز مراجع قانونی و قضایی اقدام به استیفای حقوق خود از متخلف می‌نماید.

بعضاً مشاهده می‌شود که افراد ناآگاه بدون اطلاع از موارد و ماده قانون فوق (و حتی گاهی با نیت کمک به دیگران) اقدام به انتشار فایل کتاب ناشر در شبکه‌های اجتماعی یا فضای مجازی می‌نمایند و با اینکار علاوه به وارد نمودن خسارات جبران‌ناپذیر به ناشر و مؤلف، باعث تعطیلی و بیکاری خیل عظیمی از شاغلین در بسیاری از مشاغل مربوط به کتاب مانند ناشر، مؤلف، کتابفروشی، لیتوگرافی، صحافی، چاپخانه، موزع و ... می‌گردند. و از طرف دیگر شخص خاطی با این کار مورد شکایت حقوقی و کیفری ناشر و مؤلف قرار می‌گیرد و باید علاوه بر پرداخت تمامی خسارات وارده به ناشر و مؤلف، متحمل جزای حبس تأدیبی نیز باشد. لذا خواهشمند است با آگاهی از مطالب فوق، ناشران را در ارائه خدمات هر چه بیشتر و بهتر یاری فرمایید.

خرید، فروش، تهیه، استفاده و مطالعه از روی نسخه غیراصل کتاب،

از نظر قانونی غیرمجاز، و شرعاً نیز حرام است.

انتشارات نوآور از خوانندگان گرامی خود درخواست دارد که در صورت مشاهده هر گونه تخلف از قبیل موارد فوق، مراتب را از طریق تلفن‌های انتشارات نوآور به شماره‌های ۹۲-۰۶۶۴۸۴۱۹۰ و یا از طریق منوی بالای سایت نشر نوآور، قسمت پشتیبانی (تیکت) و یا اسکن کردن بارکد زیر به واحد مدیریت ارسال نمایید، تا از تزییع حقوق ناشر، پدیدآورنده و نیز خود خوانندگان محترم جلوگیری به عمل آید، و در راستای انجام این امر مهم، به عنوان تشکر و قدردانی، از کتب انتشارات نوآور نیز هدیه دریافت نمایند.

QR Code Scan

دسترسی سریع به پشتیبانی (تیکت)

واحد مدیریت - گزارش تخلفات

بخش اول

درسنامه کارشناسی رسمی رشته امور بانکی

مقدمه

ماده ۷۲۴ قانون مدنی در تعریف عقد حواله مقرر می‌دارد: «حواله عقدی است که به موجب آن طلب شخصی از ذمه مدیون به ذمه شخص ثالثی منتقل می‌گردد. مدیون را محیل، طلبکار را محتال، شخص ثالث را محال علیه می‌گویند.»

به طوری که از این تعریف معلوم می‌شود حواله عقدی است که بین محیل و محتال واقع گردیده است. به عبارت دیگر نیاز به ایجاب محیل و قبول محتال دارد. محال علیه طرف عقد محسوب نمی‌گردد ولی رضایت او شرط تحقق عقد حواله می‌باشد، به همین لحاظ ماده ۷۲۵ قانون مدنی اشعار می‌دارد: «حواله محقق نمی‌شود مگر با رضای محتال و قبول محال علیه.»

در طول سالیان متمادی، استفاده از عقد حواله، تغییر شکل داده و به شکل اسناد تجاری به شرح ذیل درآمده است.

تعریف و فایده اسناد تجاری

اسناد تجاری وسیله سهل و مناسبی برای تحصیل اعتبار و قابل معامله بوده و به کلیه اسنادی گفته می‌شود که معرف طلبی با سررسید کوتاه مدت می‌باشند.

قانون تعریفی از اسناد تجاری ننموده ولی برای هر یک از انواع آن، موادی در قانون تجارت و قوانین مخصوص تعیین شده است. مهمترین انواع اسناد تجاری عبارتند از برات، سفته، چک، قبوض انبارهای عمومی و ...

علیرغم اینکه اسناد تجاری اعتبار و مزایای اسناد رسمی را نداشته و در زمره اسناد عادی می‌باشند، لیکن قانون‌گذاران در اکثر کشورها مزایایی برای اینگونه اسناد قائل شده‌اند که آنها را از اسناد عادی متمایز می‌نماید. ضمناً برای اینکه اسناد تجاری از اسناد عادی مشخص گردند قانون‌گذار تشریفات برای تنظیم و صدور آنها پیش بینی نموده که چنانچه سندی دارای شرایط مزبور نباشد سند تجاری تلقی نشده و از مزایای مربوط به این اسناد بهره مند نخواهد شد.

مهمترین اسناد تجاری به شرح ذیل می‌باشند:

۱- **مسئولیت تضامنی:** کسانی که به نحوی از انحاء در متن و ظهر برات یا سفته یا چک امضا نموده‌اند، اعم از صادرکننده، قبول کننده، ظهرنویس یا ضامن در قبال دارنده سند مسئولیت تضامنی داشته و دارنده آن می‌تواند جهت وصول طلب خود به هر یک از امضاءکنندگان منفرداً یا مجتمعاً مراجعه نماید.

۲- **تقاضای صدور قرار تامین خواسته:** دارنده برات، سفته یا چک می‌تواند به محض تقدیم دادخواست و حتی قبل از شروع رسیدگی، تقاضای توقیف اموال منقول و غیرمنقول امضاءکنندگان اسناد مذکور را بنماید و دادگاه نیز موظف به صدور قرار تامین خواسته بدون اخذ خسارت احتمالی می‌باشد.

۳- **معرف طلب:** اسناد تجاری فی نفسه معرف طلب می‌باشد و روابط پایه بین امضاءکنندگان و ظهرنویسان و ادعای هر یک از آنها بر دیگری درباره معامله‌ای که منجر به صدور سند تجاری شده است تأثیری در حقوق دارنده سند نخواهد داشت.

۴- **قابلیت نقل و انتقال:** حقوق مندرج در اسناد تجاری صرفاً با ظهرنویسی ساده و بدون رعایت تشریفات خاص قابل نقل و انتقال می‌باشد که مشروح آن در مبحث ظهرنویسی خواهد آمد.

علیرغم موارد فوق، قانون‌گذار در قبال این مزایا که برای دارنده سند قائل شده علاوه بر شرایط صوری که برای صدور سند تجاری پیش بینی نموده، دارنده آن را موظف به انجام تشریفات کرده که عدم رعایت آن تشریفات نه تنها ممکن است مزیت اسناد تجاری را از بین ببرد، بلکه در پاره‌ای از مواقع مسئولیت بعضی از متعهدین پرداخت سند را نیز زائل می‌نماید. برای مثال در خصوص سفته دارنده آن در صورت عدم وصول طلب خود می‌بایستی رسماً اعتراض (واخواست) کند و بعد از اعتراض در مدت معینی، اقامه دعوی نماید.

۵- محاکم نمی‌توانند وجه اسناد تجاری را تقسیط نمایند.

در حقوق مدنی در صورتی که برای ادای قرض، سررسید تعیین شده باشد، قرض‌دهنده نمی‌تواند قبل از انقضای مدت، طلب خود را

مطالبه نماید و اگر در سررسید، قرض گیرنده توانایی پرداخت دیون خود را نداشته باشد، دادگاه می‌تواند با توجه به شرایط مالی وی، مطالبات قرض دهنده را مهلت داده و تقسیط نماید. لیکن چنانچه اسناد تجاری در مهلت مقرر واخواست و به استناد آنها نزد مراجع قضایی اقامه دعوی شده باشد، محاکم نمی‌توانند مطالبات ذینفع اسناد تجاری را بدون رضایت آنان، مهلت داده و تقسیط نمایند.

برات

تعریف و ماهیت حقوقی

قانون تجارت برات را تعریف ننموده ولی می‌توان گفت «برات نوشته‌ای است که به موجب آن شخصی به شخص دیگر دستور می‌دهد تا مبلغی را در وجه یا به حواله کرد شخص ثالثی در موعد معینی پرداخت کند. کسی که برات را صادر می‌کند براتکش یا محیل و کسی که مبلغ برات را می‌پردازد براتگیر یا محال‌علیه و کسی که مبلغ برات را دریافت می‌کند دارنده یا ذینفع برات نامیده می‌شود.» صدور برات حاکی از وجود رابطه حقوقی بین براتکش و ذینفع آن می‌باشد. برات صادره برای پرداخت دین یا دادن اعتبار، به دارنده برات تسلیم می‌شود، لذا اگر براتکش به براتگیر دستور پرداخت وجه برات را در سررسید بدهد این امر حاکی از آن است که براتکش وجه برات را در نزد براتگیر تامین نموده یا آنکه تا سررسید، وجه برات را به او خواهد رسانید. به همین ترتیب در هر زمانی که برات با ظهنویسی به شخص ثالث منتقل می‌شود، مؤید این است که دارنده قبلی به دارنده برات بعدی دینی داشته که می‌بایست نسبت به ادای آن اقدام نماید. لذا تعهد ناشی از صدور برات، تعهدی است تجاری و نمی‌توان آن را با عقود معین مقایسه نمود.

شرایط صدور برات

قانون تجارت در ماده ۲۲۳ مقرر می‌دارد «برات علاوه بر امضاء یا مهر براتکش باید دارای شرایط ذیل باشد:

- ۱- قید کلمه (برات) در روی ورقه
 - ۲- تاریخ تحریر (روز و ماه و سال)
 - ۳- اسم شخصی که باید برات را تأدیه کند.
 - ۴- تعیین مبلغ برات
 - ۵- تاریخ تأدیه وجه برات
 - ۶- مکان تأدیه وجه برات اعم از اینکه محل اقامت محال‌علیه باشد یا محل دیگر.
 - ۷- اسم شخصی که برات در وجه یا حواله کرد او پرداخت می‌شود.
 - ۸- تصریح به اینکه نسخه اول یا دوم یا سوم یا چهارم الخ است.»
- در ماده ۲۲۶ قانون تجارت نیز ضمانت اجرای عدم قید شرایط مزبور مشخص شده است.

قبولی یا نکول برات

قبولی برات: قبولی برات عبارت است از تعهد براتگیر به اینکه وجه برات را در سررسید به دارنده برات بپردازد که این قبولی با امضاء یا مهر براتگیر تحقق پیدا می‌کند. برای آنکه معلوم شود که آیا براتگیر حاضر به قبولی برات است یا خیر، دارنده برات مکلف است حداکثر ظرف مدت یکسال از تاریخ تحریر، قبولی آن را از براتگیر مطالبه نماید و الا حق رجوع به ظهنویسان و همچنین، برات دهنده که وجه برات را به محال‌علیه رسانیده است، نخواهد داشت. ضمناً چنانچه برای تقاضای قبولی مدت بیشتر یا کمتر تعیین شده باشد دارنده برات باید در همان مدت، قبولی برات را تقاضا نماید و الا با توجه به مراتب فوق حق مراجعه به ظهنویسان و برات‌دهنده را نخواهد داشت.

ضمناً قبولی باید بدون قید و شرط باشد، در صورتی که قبولی مشروط نوشته شود برات نکول شده محسوب خواهد شد، بنابراین براتگیر در حدود شروطی که می‌نویسد، مسئول پرداخت وجه برات می‌باشد. همچنین براتگیر پس از نوشتن قبولی حق نکول ندارد. براتگیر می‌بایستی به محض ارائه برات قبولی یا نکول خود را اعلام نماید.

نکول برات: چنانچه براتگیر صراحتاً در برات عدم قبولی خود را بنویسد یا اینکه برات را بطور مشروط قبول کند، برات نکول شده تلقی می‌شود.

دارنده براتی که نکول شده است برای اینکه بتواند از مزایای برات استفاده کند باید نکول برات را به وسیله اعتراض (واخواست) تسجیل کند.

آثار نکول برات: براتی که نکول شود اعتبار آن مخدوش خواهد شد و به محض نکول، دارنده آن حق دارد جهت وصول طلب خود به براتکش یا سایر مسئولین سند مراجعه نماید.

سفته (فته طلب)

تعریف

سفته یا فته طلب سندی است که به موجب آن، صادرکننده آن تعهد می‌کند مبلغ معینی را در سررسید مشخص یا عندالمطالبه در وجه حامل یا شخص معین و یا به حواله کرد او پرداخت نماید.

شرایط صدور سفته

ماده ۳۰۸ قانون تجارت مقرر می‌دارد: «فته طلب علاوه بر امضاء یا مهر باید دارای تاریخ و متضمن مراتب ذیل باشد:

۱- مبلغی که باید تأدیه شود با تمام حروف

۲- گیرنده وجه

۳- تاریخ پرداخت»

الف) امضاء یا مهر صادرکننده: این نکته به صراحت در ماده ۳۰۸ قانون تجارت ذکر شده است. بنابراین امضاء سفته از طرف صادرکننده حاکی از اعلام قصد و اراده او بوده لذا هیچ سندی بدون امضاء صادرکننده آن معتبر نخواهد بود.

ب) تاریخ صدور: ماده ۳۰۸ قانون تجارت فقط قید تاریخ را ضروری دانسته است و به این نکته که آیا تاریخ باید با تمام حروف نوشته شود یا خیر، اشاره‌ای نکرده است. مع ذلك قید روز، ماه و سال در تاریخ صدور سفته ضروری است و الا سفته اعتبار نداشته و از عداد اسناد تجاری خارج می‌شود، زیرا منظور قانون‌گذار از قید تاریخ این است که روز و ماه و سال آن معین باشد.

پ) نام گیرنده وجه: در سفته، گیرنده وجه شخصی است که سفته در وجه یا به حواله کرد او صادر می‌شود و نوشتن نام و مشخصات او تابع قواعد برات است اما برخلاف برات در سفته می‌توان نام کسی که سفته به نفع او صادر می‌شود (دارنده سفته) را ذکر نکرد و آن طور که ماده ۳۰۷ بیان می‌کند سفته را در «وجه حامل» صادر نمود.

ت) تاریخ پرداخت (سررسید): پرداخت مبلغ مندرج در سفته ممکن است به رویت (عندالمطالبه) یا به تاریخ معین باشد.

۱- به رویت (عندالمطالبه): پس از قید این کلمه در متن سفته، متعهد مکلف است به محض ارائه آن از طرف دارنده، مبلغ مندرج در سفته را در وجه ذینفع بپردازد.

به هنگام اعطای تسهیلات به مشتریان و اخذ سفته‌های عندالمطالبه تضمینی، لازم است شعب نسبت به تنظیم «تعهدنامه سفته‌های عندالمطالبه» (فرم شماره الف) اقدام نمایند. توضیحاً اینکه براساس مقررات قانون تجارت «عندالمطالبه» نوعی سررسید بوده و بانک را از درج سررسید مجدد یا قید تاریخ خاص بی‌نیاز می‌سازد.

بدیهی است در صورتی که تعهدنامه مذکور به امضای متعهدین سفته و ضامنین آنها نرسیده باشد، جهت اطلاع متعهدین سفته از مطالبه وجه توسط دارنده آن، می‌بایستی نسبت به تکمیل و ارسال اظهارنامه رسمی از طریق مراجع قضایی به متعهدین سفته اقدام نمود و زمان و احواس سفته‌های مزبور از تاریخ ابلاغ اظهارنامه به متعهدین محاسبه خواهد شد. (فرم شماره ب)

۲- تاریخ معین: پرداخت وجه سفته ممکن است به روز معینی موکول شده باشد.

ث) مبلغ سفته: بند ۱ ماده ۳۰۸ قانون تجارت تعیین مبلغ سفته را با تمام حروف ضروری دانسته است. اما عدم رعایت این امر سفته را از اعتبار ساقط نمی‌نماید. در واقع، اگر چه بند یک ماده مذکور صراحت دارد که مبلغ قابل تأدیه در سفته باید به تمام حروف باشد، لیکن برای عدم قید مبلغ به حروف، ضمانت اجرایی پیش بینی نشده است.

ج) مکان تأدیه وجه سفته: در قانون تجارت ذکر مکان تأدیه وجه سفته پیش بینی نشده است، بنابراین می‌توان محل پرداخت وجه سفته را اقامتگاه متعهد و یا محل دیگری تعیین نمود.

براساس ماده ۳۰۹ قانون تجارت، تمام مقررات راجع به برات در خصوص سررسید، ظهرنویسی، مسئولیت تضامنی امضاءکنندگان، پرداخت، حقوق و تکالیف ذینفع و واخواست در مورد سفته نیز لازم‌الرعايه است.

ضمانت در سفته

ضمانت در سفته عبارت است از تعهد شخص ثالث مبنی بر اینکه با یک یا چند نفر از امضاءکنندگان سفته در سررسید، وجه سفته را پرداخت خواهد نمود. ضمانت مزبور تضامنی بوده و ضامن معمولاً تصریح می‌نماید که از چه شخصی ضمانت نموده در غیر این صورت مانند این است که ضامن از صادرکننده سفته ضمانت نموده است. لذا قسمت اخیر ماده ۲۴۹ قانون تجارت مقرر می‌دارد: «ضامنی که ضمانت برات دهنده یا محال علیه یا ظهرنویس را کرده فقط با کسی مسئولیت تضامنی دارد که از او ضمانت نموده است.»

ظهن نویسی

سفته نیز مانند سایر اسناد تجاری قابل انتقال می‌باشد. برای آنکه حقوق ذینفع بعدی تامین شود این انتقال به وسیله ظهن نویسی صورت می‌گیرد. قانون تجارت ظهن نویسی را تعریف نموده است، لیکن می‌توان گفت ظهن نویسی وسیله انتقال سفته بوده که از طریق امضاء و تسلیم آن به دارنده جدید صورت می‌گیرد. نظر به اینکه این انتقال در ظهن ورقه قید می‌گردد به این جهت در اصطلاح حقوق تجارت این عمل را ظهن نویسی می‌نامند.

همانطور که ظهن نویسی در ورقه سفته به مفهوم رضایت او به انتقال سفته است مع ذلک ظهن نویسی فقط با امضاء ظهن نویس معتبر بوده و مهر او موجب انتقال سفته نمی‌گردد.

طبق ماده ۲۴۸ قانون تجارت، هرگاه در ظهن نویسی تاریخ مقدماتی توسط ظهن نویس قید گردد، ظهن نویس مزور شناخته شده و مشمول ماده ۵۲۳ قانون مجازات اسلامی در خصوص جعل و تزویر می‌باشد.

اعتراض (واخواست)

دارنده سفته برای اینکه بتواند از مزایای اسناد تجاری برای وصول طلب خود که در سر رسید مواجه با عدم پرداخت گردیده است، استفاده نماید، می‌بایستی اثبات کند که جهت وصول طلب خود به متعهد سفته مراجعه، لیکن بدهکار از پرداخت وجه آن امتناع نموده است. اثبات این امر به وسیله نوشته‌ای است که با رعایت شرایط مقرر در قانون تجارت تنظیم و یا از طریق مراجع قضایی ابلاغ می‌گردد، به عمل می‌آید. نوشته مذکور را در قانون تجارت «اعتراض عدم تأدیه یا واخواست» می‌گویند.

فوت و ورشکستگی متعهد سفته، دارنده را از تنظیم واخواست‌نامه بی‌نیاز نموده و ذینفع سفته مکلف است جهت حفظ حقوق خود، نسبت به واخواست نمودن سفته‌های مورد بحث اقدام مقتضی به عمل آورد.

واخواست‌نامه می‌بایستی حاوی نکات ذیل باشد:

۱- تصویر متن و ظهن سفته (برات)

۲- امر به تأدیه وجه سفته (برات)

واخواست‌نامه حداقل در سه نسخه تنظیم که یک نسخه اصلی به متعهد ابلاغ می‌شود و در دو نسخه دیگر با قید مراتب ابلاغ به دفتر دادگاه اعاده گردیده که یک نسخه در آنجا بایگانی و نسخه دیگر به ذینفع سفته جهت تقدیم دادخواست حقوقی تسلیم می‌گردد.

مهلت قانونی جهت واخواست نمودن سفته (برات) حداکثر ظرف ده روز از تاریخ سر رسید (حداکثر نه روز پس از سر رسید) می‌باشد. اگر روز دهم تعطیل باشد، اعتراض روز بعد آن به عمل خواهد آمد.

نحوه واخواست سفته (برات)

۱- مهلت قانونی جهت واخواست نمودن سفته (برات) حداکثر ظرف ده روز از تاریخ سر رسید (حداکثر نه روز پس از سر رسید) می‌باشد. گرچه مهلت واخواست سفته (برات) به اختیار روسای شعب می‌باشد، لیکن نسبت به هر سفته (برات) با رعایت اعتبار امضاء کنندگان، حسن شهرت آنها و مقتضیات بازار در مهلت مقرر اقدام قانونی به عمل آورده مگر آنکه ضرورت یا منافع بانک ایجاب کند که زودتر از پایان مهلت، واخواست شود. مع ذلک به منظور جلوگیری از تضییع حقوق بانک و از نظر جلب رضایت و تامین منافع مشتریان اصلح است در صورت عدم پرداخت وجه سفته (برات) در پایان روز نهم بعد از سر رسید (بطور مثال اگر سر رسید ۱۳۷۸/۷/۲۱ باشد روز واخواست حداکثر ۱۳۷۸/۷/۳۰ خواهد بود و چنانچه آخرین روز مهلت قانونی واخواست برات و سفته تعطیل باشد روز بعد از تعطیل یا روز بعد از تعطیلات) اقدام به واخواست نموده و با رعایت مقررات مربوطه، واخواست‌نامه‌های صادره را تسلیم دادگستری محل نمایند. نظر به اینکه قانوناً از تاریخ واخواست تا یکسال اقامه دعوی علیه ظهن نویسان امکان پذیر بوده و در صورت انقضای مهلت مزبور حق اقامه دعوی دارندگان برات، علیه ظهن نویسان به کلی از بین می‌رود و با توجه به اینکه اقامه دعوی مستلزم اعاده واخواست‌نامه‌های ابلاغ شده می‌باشد، بنابراین مراقبت در ابلاغ و اعاده واخواست‌نامه‌ها به بانک اعم از اینکه ذینفع برات و سفته، بانک یا مشتری باشد حائز اهمیت است.

۲- پس از تنظیم واخواست‌نامه (در سه نسخه)، فهرست آن تهیه، سپس جهت دادگستری محل ارسال می‌گردد. پس از ابلاغ واخواست‌نامه به متعهد، مجدداً به شعبه واخواست کننده مرجوع و شعبه موظف است که برگ واخواست‌نامه ابلاغ شده را به ضمیمه اصل سفته (برات)، پس از اخذ رسید به مشتری (ذینفع) مسترد نماید.

مقررات قانونی راجع به هزینه واخواست سفته (برات)

هزینه واخواست سفته یا برات، ۲٪ مبلغ اسناد مذکور بوده که ۱٪ آن به نفع صندوق (ب) اداره کل تصفیه امور ورشکستگی و ۱٪ بقیه نیز به حساب درآمد عمومی کشور منظور می‌گردد.

مسئولیت امضاءکنندگان سفته

کلیه امضاءکنندگان سفته در مقابل دارنده سفته مسئولیت تضامنی دارند، لیکن برای آنکه ذینفع بتواند از مزایای اسناد تجاری، استفاده نماید، مکلف است تکالیفی را انجام دهد. دارنده سفته در صورت عدم پرداخت وجه سفته در سررسید، می‌تواند به مسئولان سفته اعم از صادرکننده، ظهرنویسان و ضامنین مراجعه نماید. لذا در صورتی این امر امکان پذیر است که دارنده قبلاً و به موقع در ظرف مدت مقرر اقدام به واخواست نموده و حداکثر ظرف یکسال از تاریخ واخواست اقامه دعوی نماید. در غیر این صورت دعوی دارنده سفته بر علیه ظهرنویسان مسموع خواهد بود. همچنین مراجعه ذینفع به ضامن سفته بر حسب اینکه ضامن از کدامیک از مسئولان سفته (متعهد و ظهرنویس) ضمانت نموده، متفاوت است. در این خصوص قسمت اخیر ماده ۲۴۹ قانون تجارت مقرر می‌دارد: «ضامنی که ضمانت برات دهنده یا محال علیه یا ظهرنویسی را کرده فقط با کسی مسئولیت تضامنی دارد که از او ضمانت نموده است.» بنابراین هرگاه ضامن از ظهرنویس ضمانت کرده باشد، دارنده‌ای که مهلت‌های مذکور را رعایت نکند، حق مراجعه به ضامن آن ظهرنویس را نیز نخواهد داشت.

لیکن در خصوص شخصی که ظهر سفته را بدون ذکر مضمون عنه صرفاً به عنوان ضامن امضاء نموده است رعایت مهلت مقرر در ماده ۲۸۶ قانون تجارت ضروری نمی‌باشد.

اقامه دعوی

دارنده سفته برای وصول وجه سفته، باید پس از اعتراض عدم تأدیه علیه هر یک از امضاءکنندگان سفته اعم از متعهد، ظهرنویس و ضامنین طرح دعوی نماید. بدیهی است جهت استفاده از این حق دارنده سفته می‌بایستی در مهلت مقرر مبادرت به طرح دعوی نماید تا سایر امضاءکنندگان نیز به نوبه خود بتوانند بر علیه کسانی که در مقابل آنها مسئولیت دارند، اقدامات لازم به عمل آورند. لذا اگر دارنده سفته بخواهد از حقی که ماده ۲۴۹ قانون تجارت برای او مقرر داشته استفاده نماید، می‌بایستی ظرف یکسال از تاریخ اعتراض، اقامه دعوی نماید، در غیر این صورت پس از انقضاء موعد مذکور، دعوی دارنده سفته بر علیه ظهرنویسان و همچنین دعوی ظهرنویسان بر ظهرنویس ماقبل خود پذیرفته نخواهد شد.

فوت متعهد سفته قبل از سررسید

علیرغم اینکه ماده ۲۳۱ قانون امور حسبی مقرر می‌دارد، «دیون موجب متوفی بعد از فوت حال می‌شود»، چنانچه متعهد سفته قبل از سررسید فوت نماید، ذینفع آن نمی‌تواند اقدام به واخواست سفته‌های خود نماید. همچنین مسئولیت تضامنی ظهرنویسان و ضامنین سفته به دلیل فوت متعهد به دین حال تبدیل نمی‌گردد.

چک

چک به عنوان یک سند تجاری مهم در بین سایر اسناد تجاری تلقی گردیده و به دلیل کاربرد قابل توجهی که دارد در بسیاری از معاملات و قراردادهای بین افراد، همانند یک وسیله پرداخت مورد استفاده قرار می‌گیرد تا جایی که می‌توان آن را جانشین پول دانست.

تعریف

ماده ۳۱۰ قانون تجارت در تعریف چک مقرر می‌دارد: «چک نوشته‌ای است که به موجب آن صادرکننده وجوهی را که نزد محال علیه دارد کلاً یا بعضاً مسترد یا به دیگری واگذار می‌نماید». براساس این تعریف به هر نوشته‌ای که به عنوان دستور پرداخت صادر شده باشد، «چک» اطلاق می‌گردد، اعم از ورقه‌های مخصوصی که توسط بانک‌های رسمی کشور چاپ شده و یا هر نوشته عادی که به وسیله صادرکننده آن به عنوان چک صادر می‌شود. البته لازم به یادآوری است چنانچه چک در سررسید مواجه با صدور گواهی عدم پرداخت گردد، صادرکننده آن در صورتی قابل تعقیب کیفری است و یا می‌توان بر علیه او از طریق اجرای ثبت اقدام به صدور اجرائیه برای وصول وجه آن نمود که برگه چک همان ورقه‌های مخصوصی باشد که از طرف بانک‌های رسمی و قانونی کشور چاپ و در اختیار دارندگان حساب جاری قرار گرفته است. بنابراین نوشته‌های عادی که به وسیله صادرکننده آنها به عنوان چک صادر و همچنین چک‌هایی که محال علیه آن اشخاص و یا موسسات غیر از بانک‌های رسمی کشور باشند از نظر حقوقی سند عادی تلقی گردیده و مشمول مقررات مندرج در قانون صدور چک و آئین‌نامه اسناد رسمی نمی‌گردند.

با توجه به قسمت اخیر ماده ۳۱۰ قانون تجارت صادرکننده می‌تواند به واسطه چک وجوهی را که در نزد محال علیه دارد بعضاً یا کلاً مسترد یا به دیگری انتقال دهد. بنابراین چک سند انتقال وجوه است.

در هر چک حداقل سه شخص وجود دارند، کسی که چک را صادر می‌کند (صادرکننده چک) و بانکی که چک عهده او صادر می‌شود (محال علیه) و سرانجام شخصی که وجه چک را دریافت می‌نماید (ذینفع یا دارنده چک)